

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 04148

DI TSHERNOVITSER
KONSTITUTSYE

Tzalel Blitz

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

צאלעל בליץ

די טשערנאוויצער קאנסטיטוציע

ISBN:0-657-04148-3

1948

בוטאנא-איידיעס

צאטלעל ברייך

הויט 3 און 1/2 - מאדערנע און אלע
01/9/12 *[Handwritten signature]*

די טשערנאָוויצער קאָנסטיטוציע

(צום פּערציקסטן יאָרטאָג פֿון דער טשערנאָוויצער

קאָנפּערענץ)

IMPRESO EN LA ARGENTINA
PRINTED IN ARGENTINE

Copyright by
TZALEL BLITZ
Buenos Aires

T Z A L E L B L I T Z

"Di Chernovitzer Constituzie"

(LA CONSTITUCION DE CHERNOVITZ)

EDITORIAL " I C U F "

Buenos Aires, 1948.

הינטער א פערציקיאָריקער היסטאָרישער געדיכטעניש אין פאַר-
הוילן און פאַרבאָרגן, פאַרשטעקט אין באַהאַלטן דאָס שטילע יאָר 1908.
טיפּוואַלדיק זיינען די יידישע וועגן וואָס פירן צוריק צום צאַרטן
געוויקס, וואָס די יונגע יידישע קולטור האָט אין איינעם אַ סאָף-זוּר
מערדיקן סעפטעמבער-טאָג פאַרפלאַנצט אין טשערנאָוויץ. טיפּוואַלדיק
זיינען די דאָזיקע וועגן אָבער ניט פאַרוואַקסן. ניט קיין 40 ביבלישע
מידבער-יאָרן האָט זינט דאָן דורכגעמאַכט די יידישע קולטור, נאָר
40 יאָר אָפּגעטונקטע אין צווייט, באַדעקטע מיט קווייטן, אָפּגעשאַטענע
מיט פיירעס און אויסגעצוואַגענע אין זון.

די קרומקרייציקע סיטרע-אַכרע האָט אויסגעלייגט אַף דער ערד
אַסאך פון אונדזערע וועלדער, אָבער אַפילע אויסגעהאַקטער הייט האָט
זיך געטראָגן פון זיי דער האָניקדרייעך פון אונדזער יידישן וואָרט, פון
יענעם יידישן וואָרט וואָס איז געקרוינט געוואָרן אין טשערנאָוויץ.
די פאַרפלאַנטערטע קרומצווייגיקייט פון יידישן לעבן האָט צופיל
פאַרשטעלט די טשערנאָוויצער טעג און דערפאַר האָבן מיר ביז איצט
צו ווייניק אַרויסגעזען די גרויסע נאַציאָנאַלע ראַטאָנטיק פון דעם
טשערנאָוויצער אָנזאָג, פון יענעם אָנזאָג וואָס האָט פאַרוואַנדלט די
טשערנאָוויצער קאַנפּערעניץ אין דער קאַנסטיטואירנדיקער פאַרזאַמ-

לינג פון דער מאָדערנער יידישער קולטור, פון יענעם סאווערענעם אָג-
 זאָג דורך וועלכן עס איז פראָקלאַמירט געוואָרן די אומאָפּהענגיקייט-
 דעקלאַראַציע פון דער יידישער שפראַך, פון יענעם דרייטן אַרויסרוף
 וואָס האָט אַראָפּגעריסן די זשאַרגאַנישע קייטן פון אונדזער פּאָלק-
 שפראַך און דורכגעפירט די נאַציאָנאַלע קרוינונג פון יידיש.
 1908 דאָס איז אונדזער גרויסע טשערנאָוויצער קולטור-רעוואָלוציע,
 וואָס אין איר שטאַלצער ריטמיק האָט אַוועקגעשפּרייט דאָס יידי-
 שע קולטור-לעבן אַף די וועגן פון דער גאַנצער וועלט. די דאָזיקע שטי-
 לע, אַנטשווינגענע דאַטע פון נייטיקער באַפרייאַונג און עמאַנציפּאַציע
 דאַרף מען אויכלייזן פון איר טיפּער פאַרגעסנקייט און באַצייכענען זי
 ווי דעם ערשטן פון אונדזערע וועלטלעכע יאָנטויוויים.

— 2 —

דאָס יאָר 1908 איז געקומען אין אַ האַלב־דערשראָקענער צייט:
 3 יאָר נאָכן דורכפאַל פון דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע, 4 יאָר
 נאָכן טויט פון גרויסן ציאָניסטישן וויזיאָנער, 5 יאָר נאָכן פּאַגראָם
 אין דער שכיטע-שטאָט קישעניעוו. דאָס יידישע פּאָליטישע לעבן האָט
 שוין דאָן געהאַט אין זיין אַקטיוו 10 יאָר ציאָניזם, וואָס איז נאָך אין
 יענער צייט געווען מער אַ שווייצאַרישער קאַנגרעס-ציאָניזם ווי אַ
 פּאָלקס-ציאָניזם און 10 יאָר מאַרטירערישן בונדזיס, וואָס האָט שוין
 דאָן געהאַט אין זיין ווייטיקדיקן באַגאַזש די טליע פון הירש לעקערט.
 דאָס יידישע לעבן איז דורך מעלכוכע-גרענעצן און דורך אַקעאַנען
 געלעגן אַ צעשניטנס אַף 3 הויפט־כאַלאַקיים: רוסלאַנד, גאַליציע און
 צפון־אַמעריקע.

דאָס יידישע לעבן אין צאַרישן רוסלאַנד האָט זיך אַלץ מער און
 מער געשטיקט אין אַ לאַבירינט פון קליינשטעטליקער דעקלאַסירט-
 קייט, געפונען זיך אפן ברעג פון שוואַרצמייעדיקע פּאַגראָם-פאַרפליי-
 צונגען און אויסגעשטאַנען פּסיכאָלאָגישע, מאַראַלישע און סאָציאַלע
 דערנידעריקונגען פון סאַמע ערגסטן מין.
 ליכטיקער איז געווען אין גאַליציע. גאַליציע האָט געהערט צו דער

קינסטלעך-צונויפגעקלעפטער עסטרייכיש-אונגאַרישער אימפעריע, וואו עס האָט געהערשט דער קייזערלעך-קעניגלעכער, פראנציאזעפישער ליי-בעראליזם, אן אָנגעזאפטער מיט מיירעוואיראָפּעישע עסענצן. די דאָ-זיקע מאָנאַרכיע איז געווען געצוואונגען אויסצומילן טאָלעראַנטקייט, ווייל די מעלכע איז געווען אַ מאָזאיק פון שטאַלצע פּעלכער, וואָס מען האָט געדאַרפט אָן אויפהער איינשמילן קעדיי עס זאָל ניט אַרויס-פלאַצן זייער באַלקאַנישער אירעדענטיזם. אזוי ווי די מאָנאַרכיע איז ניט געווען בעקויען צו טאָן עס מיט שלעכטן, האָט זי עס געטאָן מיט גוטן און אזוי אַרום האָט געהערשט איבערן לאַנד אַ גייסט פון גוט-מוטיקער, געמיטלעכער צווישנפעלקערדיקייט און עס זיינען אַפּילע געווען פאַרשיידענע מאַדרייגעס פון נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע.

די הויפטשטאַט ווין האָט געשמעקט מיט פאַריז און אין דער אַט-מאָספּער פון די וויער פאַריזערישקייטן האָט געשוועבט דער נאָנשאַ-לאַנטער גייסט פון סאָפּ יאָרהונדערט, אָדער „פען דע סיעקל“, ווי מען האָט אים באַצייכנט אין פראַנצויזיש. דער דאָזיקער גייסט האָט זיך באַראַקטעריזירט מיט אַ מין קרענקלעכער, טעמפּער זאָרגלאָזיקייט פון דער ברוזשוואַזיע אין דער עפאָכע ווען דער קאַפיטאַליזם האָט אָנגע-הויבן צו דערגרייכן זיין אינדוסטריעלע און אימפעריאַליסטישע פול-יאָרדיקייט.

אַ פאַרשיקערטע האָט די ברוזשוואַזיע דעגענערירט אונטער די שורשנדיק-זיידענע קלאַנגען פון די בלאָע דונירוואַלסן פון יאָהאַן שטראַאָס און פון די אָפּערעטעס פון פראַנץ לעהאַר, ניט באַמערקנ-דיק דורך איר לאָרנעטע ווי דער נאַציאָנאַל-באַפרייערישער און סאָ-ציאַל-אויסלייזנדיקער מעסער לויערט פון ווייטן אָף איר פוסטער פרייד און ווי דער פריישישער מיליטאַריזם קיימלט זי צו צו זיין טעאוטאַנישן רייטוואָגן. סטעפּאַן צווייג האָט מיט גרויס בעקשאַפט אָנגערופּן די דאָזיקע עפאָכע „די וועלט פון נעכטן“, אָבער מאַסס נאָרדוי האָט זי באַצייכנט מיט איין ברוטאַלן וואָרט „דעגענעראַציע“, און צום פאַ-סיקסטן וואָלט געווען אָנצורופּן זי „די דעגענערירטע וועלט פון נעכ-טן“...

א דאנק די אלגעמיינע אומשטענדן האָט אויך די יידישע גאָלי-
ציע געלעבט אונטערן כעסער פון דאָזיקן זיסלעך-פּוילנדיקן ליבעראַ-
ליזם און עס איז אפילו געווען אַ געוויסע פּאָליטישע מעגלעכקייט, אין
העסקעם מיט דער אלגעמיינער טענדענץ פון נאַציאָנאַלער זעלבסטבאַ-
שטימונג, אַז יידיש זאָל אָנערקענט ווערן פון דער מעלכע ווי אַ גלייב-
באַרעכטיקטע שפּראַך. אזוי אַרום האָט די יידישע גאָליציע, יאָרנלאַנג
פאַרן ווערסאַלער טראַקטאַט, שיר ניט געהאַט דעם סטאַטוס פון אַ נאַ-
ציאָנאַלער מינדערהייט און האַגאַם איר עקאָנאָמיק איז אויך נישט גע-
ווען קיין געזונטע, האָט זי אָבער ניט געפילט די דעגראַדירדקייט און
צעבראַכנקייט פון רוסישן יידן, ניט געקומט אַף דעם וואָס אין געוויסע
הויכע פענצטער האָט מען קולטיווירט אַן איידעלן אָבער גאַנץ אָפּענעם
סאַלאָן-אַנטיסעמיטיזם. יעדנפאַלס, איז ניט געווען קיין אידעאַלערער
אַרט אַף צוזאַמענצורופן אַ יידישע שפּראַך-קאָנפּערענץ ווי יענץ גאָלי-
ציאַניש-בוקאָוויניש ווינקעלע וואָס איז געלעגן פאַררוקט אין דער עסט-
רייכישער מעדינע.

אַמעריקע, דער יינגסטער יידישער אישעוו, וואָס איז נאָך געווען אַ
ניט-פאַרענדיקטער און אין סטאַדיע פון פאַרמירן אַן אייגענעם פאַר-
צעה, איז געווען דער איקער אַ סובפּראָדוקט פון יידישע צאָרעס אין
צאָרישן רוסלאַנד. האַלב-לעגאַל און אומלעגאַל, דורך גרענעץ-שוואַרצע-
נישן און דורך אויסרייסענישן איז אָנגעגאַנגען אַ יידישער עמיגראַנ-
טישער פּילטראַציע-פּראָצעס, ספּעציעל נאָכן קישעניעווער פּאַגראַם און
נאָך דער שווערער מאַפּאָלע פון יאָר 1905. אין אַמעריקע גופע האָט
זיך אָנגעהויבן אַ שוויצשאַפּערישער פּראָלעטאַריאַציע-פּראָצעס און עס
איז אַנטשטאַנען אַ ניי סאָרט יידנטום, וואָס איז פיזיש איינגעוואָרצלט
געוואָרן אין אַ נייער עקאָנאָמיק, אָבער וואָס איז נייסטיק נאָך ניט
אויסגעוואָרצלט געוואָרן פון פּריערדיקן אַרט לעבן. אַפּן וועג פון „מאַכן
אַ לעבן“ זיינען די נייסטיקע אינטערעסן פון אימיגראַנט געבליבן הענ-
גען אין דער לופטן און אין דער גרויסער פּרייהייט פון שוויצן האָט ער
געהאַט ווייניק פּרייע צייט צו באַנעמען דעם אַבסטראַקטן, אינטעלע-
קטן.

גענטישן, נאציאנאל-אויסגעליידיקטן „סאציאליזמוס“, וואָס דער
„גענאָסע“ אָדער יענער „גענאָסע“ האָט געפריידיקט...

— 3 —

ווי פארשידן עס איז ניט געווען דער רעכטלעך-פאליטישער און
עקאָנאָמישער מאַצעו פון די דאָזיקע דריי יידישע גרונט-יישואוויס,
האָבן זיי אָבער געהאט אַ שוטפעסדיקן שטריוך: אַ וואַקסנדיקן נאציאָ-
נאלן ווילן פון יידישער זעלבסטדעפינירמקייט און יידישן זעלבסט-
אויסדרוק.

די אלץ גרעסערע קעמפערשיקייט פון סאציאליזם אף דער וועלט
און דער אונטערדרישער נאציאנאלער אומרו פון אונטערדריקטע פעל-
קער, וועמענס אויפברוי האָט אָפגעהילכט פון די ווייסע פינלענדישע
אָזיערעס ביז די שוואַרצע באַרגשפיצן פון דער אלבאנישער טשערנאָ-
גאָריע, האָט אָנגעזאָגט אז די געשיכטע קלויבט זיך צו מאַכן אַ נייעם
כעשבן קעדיי צו פאריכטן אירע טאָעסן און אז עס וועלן בעקאָרעו
נעמען פלאַצן מיט ערעור-פּרילינגדיקער פרייד די אלט-איינגעפונדע-
וועטע אומגערעכטיקייטן, און עס וועלן אַ ריר טאָן די בלאָע וואַסערן
פון פרייהייט.

די יידישע מאַסן וואָס האָבן זיך געפונען אַפן סאַמע דעק פון סאָ-
ציאַל-נאציאנאלער אונטערדריקונג האָבן דערפילט מיט זייער פאַלקס-
אינטואיציע און מיטן פאליטישן כוש פון זייער אוואַנגאַרדישן פראָ-
לעטאַריאַט דעם דאָזיקן געשיכטלעכן אָנזאָג און זיי האָבן געוואָלט מיט
אַן אייגענעם פאָנים אַרויסגיין פון דער צאָרישער „שאול תחתיה“ און
פון אלע איבעריקע גריבער וואו זייער מענטשלעכקייט איז, צוליב זייער
יידישקייט, געווען באַגראָבן.

דער יידישער סאציאליזם, דער אידעאַל פון יידישער קולטור-אויטאָ-
נאָמיע, דער ציוניזם און דער גאַלעס-נאציאנאַליזם האָבן דורך זייערע
קאָנצעפציעס געזוכט אַ נאציאנאַלן טאַבלעס פאַרן יידישן פאַלקס, אָבער
וועלכע איז געווען די בינדקראַפט וואָס האָט געקניפּט און געבונדן די
יידישע יישואוויס אף דער גאַנצער וועלט און די באַזונדערע פאליטישע

— 7 —

איינשטעלונגען אין יעדן יושעו באזונדער, אויב דאָס שטאַרקסטע וואָס בינדט צונויף, די אייגענע טעריטאָריע, איז ניט געווען און אויב די רעליגיע, וועלכע האָט ניט גענומען קיין אָנטייל אין די מאָדערנע עמאַנציפּאַציע-באוועגונגען, האָט שוין דאָן, אין אָנהייב פון 20סטן יאָר-הונדערט, אויפגעהערט צו דאָמינירן אין געזעלשאַפטלעכן לעבן? צו-נויפגעבונדן דאָס יידישע פּאָלק אין איין נאַציאָנאַלער גאַנצקייט האָט די יידישע קולטור און איר שאַרפּזיניקער, דורך דוירעסדיקער פּאָלקס-כאַכמע און פּאָלקס-טרערן אויסגעפּאָלירטער אינסטרומענט — די יידי-שע שפּראַך.

פאַרן יידישן פּאָלק האָט די יידישע שפּראַך אויסגעפּילט ניט נאָר קיין שפּראַכלעכע פונקציע נאָר אויך אַ טעריטאָריאַלע. די יידישע שפּראַך איז געווען אַ קעמיו-טעריטאָריאַלער בינדשונר פון די יידישע כאַסן. אַלע קלענערע יידישע ייִשוּאוים וואָס האָבן זיך ניט צוגעבונדן צום יידישן פּאָלק דורך יידיש זיינען פאַרדאַרט און פאַרקוואַרט געוואָרן ניט נאָר קולטורעל נאָר אויך נאַציאָנאַל.

אַפן דאָזיקן היימישן שפּראַך-אינסטרומענט האָט דאָס יידישע פּאָלק, דורך זיינע שרייבער, אויסגעשפּילט זיינע מאָדערנע, גרויסע סימפּאָניעס. שוין דאָן, ערעוו 1908, איז דאָס גרונטרייכטום פון די קלאַסיקער געלעגן דעפּאָזיטירט אין יידיש און די ליטעראַרישע אַשיר-רעם וואָס זיי האָבן אַרויסגעבראַכט האָט גאַראַנטירט די גאָלד-דעקונג פון דער יידישער שפּראַך. דאָס דאָזיקע רייכטום געהערט אָבער ניט אויסשליסלעך צו די קלאַסיקער. זיי זיינען בלויז געווען די גאָלדזוכער און ווען עס וואָלט ניט געווען קיין פּריערדיק גאָלד וואָלטן ניט געווען קיין שפּעטערדיקע גאָלדזוכער. זיי וואָלטן בעשום אויפן ניט געקענט אַרויסבאַקומען די דאָזיקע אַשירעס ווען זי וואָלט זינט דוירעס ניט עקזיסטירט אין די טיפע שיכטן און שאַכטן פון פּאָלק גופע און באַ די אַנאַנימע און ניט-אַנאַנימע פּאָלקסקינסטלער.

פּאַנים-על-פּאַנים מיט די אַמאָליקע טיינעס וועגן דער קלוימער-שטער מישמאַשיקער צונויפגעשמוקעוועטקייט און אומגעלומפערטקייט פון יידיש האָבן יידישע שפּראַך-וויסנשאַפטלער יאָרגלאַנג באַמיט זיך

צו באווייזן די לינגוויסטישע געזעצמעסיקייט פון אונדזער פאָלק-
 שפראַך, איר נאָרמאַלן, נאַטירלעכן געבוי, וואָס איז „ככל הלשונות“
 פון „כל הגוים“. זיי האָבן געבראַכט באַווייזן וואָס קענען צופרידנ-
 שמעלן די סאַמע איינגעאַקשנטסטע פילאָלאָגישע פּרויסטן. זיי האָבן
 דערווייזן אַז די אינעווייניקסטע, אייגנאַרטיקע געסיידערטקייט פון
 יידיש זעט זיך אַרויס אין איר דרויסנדיקער, אויסגעהאַלטענער גראַ-
 מאַטישקייט, אָבער אין עצעם איז ניט דאָס דער איקער. דאָס איז בלויז
 אַ נאַטירלעכער פּויעל-וויצע פון דער שפראַך. דער איקער איז, אַז אין
 דער דאָזיקער שפראַך האָט זיך זינט יאָרהונדערטער צעלאָזן און צע-
 גאַנגען די יידישע פּאָלקס-נעשאַמע און האָט זיך אין איר אויסגעלעבט
 מיט מאַמעלאָשנדיקער געמיטלעכקייט. אין לעבן פון אַ פּאָלק, ווי עס
 דריקט זיך אויס הומבאַלרט, איז די שפראַך ניט נאָר אַ טעכנישער
 מיטל פון פאַרשטענדיקונג, נאָר זי פירט אויס אַ פּסיכישע פּונקציע,
 זי האָט אַן אינערלעכע פּאַרעם.

מיר דערווייזן זיך פון מאָרדכע ספּעקטאָר אַז דאָס פּאָלק האָט אַנ-
 גערופן יידיש ניט נאָר מאַמעל-לאָשן נאָר אויך נאָטס יידיש. זינט צענד-
 ליקער דוירעס האָט דאָס פּאָלק אויסגעגאַסן זיין האַרץ אין יידיש. דאָס
 פרומע פרויען-האַרץ האָט געציטערט צו נאָט אַף יידיש און דאָס לער-
 גען די אַלטע רעליגיעזע ספּאָרים וואָלט געווען אוממעגלעך אָן זייער
 טאַגטע-גלעכער פאַריידישונג. די אַלטע כאַכמע איז געווען רוי און
 קעדיי צו באַנעמען איר זין האָט מען די העברעיִש-אַראַמעישע האַרט-
 קייט און ביינערדיקייט אירע געמוזט איינקאַכן, און איינקאַכן האָט
 מען זי געקענט בלויז אין יידיש.

יידיש האָט זיך געפונען אין סאַמע קאַכפונקט פון כּסידישער
 צעוואַרעמטקייט און אַפן סאַמע אייזשפּיץ פון מיסנאַנדישער פאַר-
 פרוירנקייט, אין שאַרפּזיניקסטן הויכפונקט פון אַ „קל וחומר“ און אין
 די שווערע צייגנעדער פון אַ „שקלא וטריא“, גענעכטיקט באַ הערשעלע
 אַסטראָפּאָליער און געטאַנט באַ רעב לייזוי ייצכאַק בערדיטשעווער,
 באַדינט דעם ווילנער גאַען און געטוליעט זיך צו רעב נאַכמען בראַצ-
 לאַווער, געדרייט זיך אין קאַשער-טעניז און געוויינט אַף גאַלעם האַ-

שכינע, געגאסן אירע זילבערנע וואסערפאלן אינעם פאלקסליד און דערלאנגט טערקישן פעפער אין דער קלאַלע, ביז זי איז אָנגעקומען אַף דער לער צו רעב מענדעלען, וועלכער האָט זי אַרונטערגעפירט אונטער דער כופע פון ליטעראַטור.

ערעו 1908 האָט זי גערוט אַף די ליפן פון איבער 8 מיליאָן יידן, איז געוואָרן אַן אויסדרוק פון געזעלשאַפטלעכער, נאַציאָנאַלער און קולטורעלער אָרגאַניזירונג, און אַ געטרייער אינסטרומענט פון יידישן פּראָלעטאַרישן קאַמף. די קלאַסיקער האָבן נאָך ניט געהאַט געענדיקט זייער שעפעדיקן שניט, ווי ס'האַט גענומען שפּאַרן אַ מאַזלבראָכעדי-קער נאַכשפּראַך אין אַלע דריי עקן פון דער יידישער קאָנצענטרירט-קייט.

יידיש האָט זיך געגעבן אַ הייב און איז אויסגעוואַקסן צו אַ גרוי-טער פּאָלקס-זאָך, אָבער טאַקע דערפאַר וואָס עס איז אין איר געווען אַזוי פיל פּאָלקסיקייט, אַזוי פיל פּאָלקסאויסדרוק, אַזוי פיל פּאָלקס-פּראָטעסט, אַזוי פיל אײגנאַרטיקע אָפּשאַטערישקייט און אַזוי פיל דעמאָקראַטישע פּאָלקס-ברידערלעכקייט, האָט די יידישע רעאַקציע און דער נאַציאָנאַליסטישער שאַוויניזם, און די מאַסקילישע און ניט-מאַס-קילישע אַסימילאַציע ניט אויפגעהערט צו באַצייכענען יידיש מיטן מאַמוער-נאָמען „זשאַרגאָן“.

אין דער סינע צו דער פּאָלקסשפּראַך האָבן זיי אַרויסגעבראַכט ניט אַזוי די אַבסטראַקטע סינע צו דער שפּראַך גופע, ווי די קאָנקרעטע קעגנערשאַפט צו דער קולטורעלער און געזעלשאַפטלעכער דערהויבונג פון די מאַסן, ווייל אין יידיש האָבן די מאַסן באַוווּן זייער שטייגנ-דיקע פּאָטענץ, זייער סאָציאַלע רייפּקייט און אַפילע זייער פּלעבעישע האָזע: זיי האָבן מוירע געהאַט אַז אויב די שפּראַך פון „המוזעם“ וועט קריגן אָנזען, וועט דאָך דער האַמוין גופע קריגן אָנזען און דערפאַר האָבן די פאַרשיידענע טאַקיפּים און קאָל-וועלאַכס אײגנעוויקלט אין אַ פּאַלשער „זשאַרגאָן“-מענטעלע זייער עמעסע פיינטשאַפט צום האַ-רעפּאַשנעם פּאָלק.

די אינטעליגענטן, ווידער, וואָס האָבן פיינט געהאַט יידיש אָן

באזונדרע הינטער-קאוואַנעם, האָבן עס געטאָן צוליב פּאָשעטער אינ-טעליגענטישער נאַרישקייט, צוליבן פעסימיזם מיט וועלכן זיי האָבן ביכלאָל געקוקט אַף אַלץ וואָס איז אייגן און יידיש און צוליבן זיין אַנ-געשטעקט מיט דער אַנטיסעמיטישער מידע פון באַנאַטעלזירן אַלץ וואָס איז ווערטפול אין יידישן לעבן. זיי האָבן געמיינט אַז מאַדער-ניזירן דאָס יידישע לעבן הייסט ניט נאָר אַראַפּוואַרפן די קאַפּאָטע, נאָר אויך אויסטאָן די פּאָלקשפּראַך, ניט פאַרשטייענדיק אַז גראַד יידיש איז אַ שטאַפּל פון פּראַגרעס און איז אַן אַרגאַנישער און אינעווייניקס-טער פּאָלקס־סימען וואָס באַווייזט אַז דאָס יידישע פּאָלק באַנייט זיך אָבער אַסימילירט זיך ניט. זיי האָבן ניט פאַרשטאַנען אַז אַן יידיש וואָלט זיך דאָס פּאָלק צעברעקלט און וואָלט ניט געקאָנט דורכמאַכן זיינע גוירלדיקע ניסיוינעס, און דערפאַר האָבן זיי געקוקט אַף יידיש ווי אַ אַן אַנוואַקס פון דערנער וואָס האָבן פאַרדעקט דאָס פאַרוואַר-לאָזטע, ניט־קולטיווירטע יידישע לעבן...

דער דערנער-פאַרגלייך איז גראַד לעטוויאַס יידיש. ווייל וואָס איז אייגנטלעך אַ דאָרן? אַ דאָרן איז אַ באַוואַפנטע פּלאַנצונג, אַ גע-וויקס וואָס טראַגט געווער, אַ פּלאַנצונג וואָס פאַרטיידיקט זיך מיט אירע נאָדלען, און געבענטשט זאָל זיין דאָס יידישע פּאָלק פאַר דער דאָזיקער דערנער-גערעטעניש פון יידיש, פאַר דער דאָזיקער דאָרנדי-קייט וואָס האָט אונדז געגעבן אויסדרוק און אונדז פאַרטיידיקט. אַנ-שטאַט אויסצוקוקן אַף פרעמדע בלומען און פאַפירענע קווייטן האָט זיך דאָס יידישע פּאָלק געקוויקט מיט די אייגענע דערנער און די דאָזיקע אייגענע דאָרנדיקייט האָט זיך ניט געהאַט וואָס צו שעמען פאַר דער פרעמדער בלומיקייט, ווייל סאָף-קאָל-סאָף האָט זיך אונטער יעדער דאָרנדיקער נאָדל צעעפנט אַ בלום. פאַרן פרעמדן, ווייסהענטל-דיקן בלומען-קלייבער איז דער דאָרן עקלדיק, אָבער פאַרן דאָרן גופע איז זיין דאָרנדיקייט אַ בראַכע און מיט דער דאָזיקער בראַכע איז פול די נאָדלדיקע שיינקייט פון יידישן וואַרט. שוין דאָן, ערעוו 1908, איז יידיש געווען אונדזער בליענדיקער דאָרן, פונקט ווי זינט די צייטן פון מוישע ראַבינאָ איז דער ברענענדיקער דאָרן דער סימבאָל פון יידישן

פאלק. א דאנק דער דאָזיקער דאָרנדיקייט אונדזערער זיינען מיר גער-
וואוינט צו קעמפן מיטן מירבער פון אונטן און מיטן סוינע פון אויבן.
אלע פארלייקענונג-טעאָריעס, אלע כוויזעק-צוגאנגען, אלע היס-
טערישע ביטל-אויסברוכן לענאָבע יידיש האָבן גאָרנישט געקענט אויפ-
טאָן, ווייל דער עמעס איז געווען שטארקער, ווייל דאָס פארטאָשנטע
לעבן האָט געפאָסקנט אַז בעסער איז צו האָבן אַ דאָרן מיט וואָרצלען
אידער אַ בלום אין אַ גלאָז וואַסער.

פון גאַנצן יידישן לעבן האָט געשלאָגן דער אָפּשיין פון יידיש און
דער יידיש דער אָפּגלאַנץ פון אינעווייניקסטער עכטקייט, וואָס
האָט זיך געריסן צו נאַציאָנאַלער געשטאַלטיקונג און וואָס האָט גער-
וואָלט אַרויסקלעטערן פון די דויערסדיקע מאַטאָמאָס צום נייעם
באַרג-אַרויף.

און אינטערעסאַנט, אַז באַדייטנדיקע טיילן פון דער אָרנטלעכער
יידישער אַסימילירטער אינטעליגענץ, וואָס איז אַסימילירט געוואָרן
ניט ביזווייליק, ניט אויסגערעכנטערהייט, נאָר אויטאָמאַטיש, מיטן
גאַנג פון אויסדרוקלאָזן, אָנפאַנימדיקן בירגערלעכן לעבן, האָט פּונ-
דערווייטנס דערשפּירט דעם נאַציאָנאַלן אַראַמאַט פון יידיש. אַז די
דאָזיקע אינטעליגענץ האָט זיך געוואָלט דערנענטערן צום יידישן פּאָלק,
אַז זי האָט געוואָלט דערשפּירן דאָס פּולסירנדיקע אין יידישן פּאָלקס-
אָרגאַניזם, אַז זי האָט געוואָלט שטעלן איר ערשטן טראַט אָפּ וועג פון
יידישער עכטקייט, האָט זי זיך אָנגעכאַפט אָן יידיש, ווייל זי האָט
פאַרשטאַנען אַז אַנדערש וועט זי ניט קענען דורכמאַכן דעם מעהאַלעך
צו איר יידישער אינטעגראַלקייט. און ניט נאָר דאָס אַליין; די דאָזיקע
אינטעליגענץ, ספּעציעל די גאַליציאַנישע, וואָס איז געווען אַסימי-
לירט דער איקער אין דייטש, אַ שפּראַך וואָס איר פּערפּעקטקייט איז
סעיאָרוואַ אַוועקגעשטעלט געוואָרן ווי אַ שלאָנגנדיקער מוסטער און קאַנ-
טראַסט לענאָבע דער פּאַרדאָרבנקייט פון יידיש וואָס איז קוואַליפּי-
צירט געוואָרן ווי אַ צעקאַליעטשעטער דייטש, גראַד די דאָזיקע איי-
טעליגענץ, מיט איר גאַנצער אויסגעקאַכטקייט אין קלאַסישן דייטש,
מיט איר גרויסן מאָדערנעם וויסן האָט באַנומען די לינגוויסטישע אָרי-

גינעלקייט פון יידיש, איר נאציאנאלע אויטענטישקייט און איר יודי-
שע שפילעוודיקייט אין פארגלייך מיט דעם הארט-געקאוועטן, שווער-
לייביקן און גראָב-הויטיקן לאָשן פון די גערמאַנער.

עס איז דעריבער סימפּטאָמאַטיש וואָס איינער פון די הויפט-אי-
ניציאטאָרן פון דער טשערנאָוויצער קאָנפּערענץ איז געווען אַ ייד וואָס
האָט ניט געקענט קיין יידיש און וואָס איז נאָך דערצו געווען אַ היי-
סער ציוניסט, די ערשטע ציוניסטישע פיגור פון גאַליציע — ד"ר נאָסן
בירנבוים, באַקאַנט אונטערן ליטעראַרישן פּסעוודאָנים מאַמיסיאָהו
אַכער. עס איז אויך סימפּטאָמאַטיש וואָס דעם גרויסערפּערזאָט
אַף דער טשערנאָוויצער קאָנפּערענץ, אַ רעפּערזאַט וואָס איז געווען אַ
צוזאַמענגוט פון טיפּער וויסנשאַפּט און פון טיפּן לויבגעזאַנג צו אונ-
דזער פּאָלקשפּראַך, האָט געהאַלטן אַ גרויסער קענער פון דייטש, וואָס
האָט זיך אויסגעלעבט אין פּויליש — מאַמיסיאָהו מיזעס און עס איז
אװאָרע סימפּטאָמאַטיש וואָס די רירעוודיקסטע טוער אַרום קאָנגרעס
זיינען געווען יידישע אוניווערסיטעט-סטודענטן פון ווין, וואָס לויט
זייער ווינערישקייט, אַקאַדעמישקייט און אַסימילירטקייט האָט זיי די
נאַציאָנאַל-יידישע קולטור געדאַרפּט ליגן אין דער לינקער פייע.

די דאָזיקע טיילווייז דערווייטערטע עלעמענטן האָבן דערזען אַז
אַפּן שוועל פון נייעם יאָרהונדערט האָבן זיך גענומען אַנטוויקלען
שטאַרקע אויטאָדעטערמינאַציע-באַוועגונגען צווישן די אונטערדריקטע
פּעלקערשאַפּטן און זיי האָבן דערשפּירט אַז יידיש איז דער נאַציאָנאַ-
לער סימען און דער הויפט-אַרגומענט וואָס וועט דינען אויסצוקעמפּן
זייערע אייגענע נאַציאָנאַל-יידישע רעכט קלאַפּע כּױך און באַהעפּטן זיי
מיט די יידישע מאַסן קלאַפּע פּנים; זיי האָבן דערזען קלאָר אַז יידיש
איז דער דאָמינירנדיקער נאַציאָנאַלער שטריך וואָס קען זיי אויסטיילן
אין דער עסטרייכיש-אונגאַרישער אימפּעריע ווי אַ באַזונדערע אָנער-
קענטע מינדערהייט צווישן אַלע איבעריקע, וואָס האָבן געשריען נאָך
רעכט און וואָס האָבן די דאָזיקע רעכט ביסלעכווייז באַקומען. זיי האָבן
אויך ניט געפּילט צו יידיש יענע פּסיכאָלאָגישע סינע פון יידיש-רו-

בישן אינטעליגענט וועלכער האָט געקוקט אַף ייִדיש ווי אַ אַ נעבעכ-
דיקן פּראָדוקט פֿון טכום-האַמוישעוו און פֿון געטאָ.

אַבער ניט נאָר אין גאַליציע נאָר אויך אין אַלע איבעריקע ווין-
קעלעך פֿון דער ייִדישער וועלט האָט דאָס אָרנטלעכע פּאָלק געפֿילט
אַלץ דייטלעכער און דייטלעכער אַז דאָס ייִדישע לעבן און שאַפֿן ווערט
רויף אין ייִדיש, אַז אין ייִדיש ווערט פּאַרהאַרטעוועט די ייִדישע קערנ-
דיקייט, און עס איז אויפגעקומען אַ בענקשאַפט צו אַ מין נאַציאָנאַ-
לער פּראָקלאַמירונג פֿון דאָזיקן צושטאַנד, פֿון אָפּגעבן זיך אַ יאָנט-
טעוודיקן כעשבן פֿון דעם וואָס עס קומט פּאַר, ביפּראַט אַז אין אַסאַך
ייִדישע ווינקעלעך איז נאָך די סינע צו ייִדיש ניט געשלאָפֿן און ניט
גערעמלט, און עס זיינען נאָך געווען אין גאַנג די צענדליקער עפי-
גראַפֿן און שפּאַטפּאַרמולן וועגן „זשאַרגאַן“. די סאַנים האָבן אַפֿילע
געהאַלטן אין ציטירן די פּאַרעלטערטע סענטענצן וועגן ייִדיש וואָס
האָבן געשטאַמט פֿון גרויסע ייִדישע שרייבער און ייִדישפּריינד, ווי
לעמאַשׁל דעם אַלט-אַלט-פּערעצישן פּערז:

„ס'האָט פּאַר ליבע, פּאַר געפֿיל

ניט קיין פּאַסנד וואָרט, קיין סטיף.“

אַדער דעם אַלט-פּרוגישן:

„אַן אַלטע יעסוימע, אַן טאַטן, אַן מאַמען,

וואָס שלעפט אַף די פֿלויצעס אַ זעקל מיט גראַמען.“

פּאַרשיידענע פּענמענטשן און סטאַם ליטעראַרישע טינטלעכערס
האָבן בעקווין געקאַליעטשעט ייִדיש, אַדער ווי ספּעקטאַר דריקט זיך
אויס: „פֿיל העברעיִשע און רוסיש-ייִדישע שרייבער האָבן אָנגעהויבן
שרייבן זשאַרגאַן מיט אַ גרינגער לעבער, ווייל מיט דער שיפּכע דאַרף
מען ניט מאַכן קיין צערעמאַניעס, מען דאַרף ניט פּוצן, סטיףזיידן,
מען קען שרייבן אַדער רייבן, אַלץ איינס.“

אומעטום האָט זיך אַבער אָנגעהויבן צו מערקן אַ ווידערווילן
קעגן דער אָנהאַלטנדיקער פּראָפּאַנאַציע פֿון דער פּאָלקשפּראַך. דאָס
פּאָלקסוואָרט האָט אַלץ שטאַרקער געפּאַדערט לעספּעקטן; דער פּאָלקס-
סענטימענט צו ייִדיש האָט זיך אַלץ מער און מער פּאַרוואַנדלט אין

א נאציאָנאַלן סענטימענט און עם איז געוואָרן קלאָר אז פון א הויכער
פּאָלקס-טריבונע וועט מוזן אַראָפּגידערן אַ קאָטעגאָריש וואָרט, אַ וואָרט
פון עמעס, פון איבערגעגעבנקייט און פון ליבע צו דער לעבנסשפראַך,
צו דער קולטורשפראַך, צו דער האַרצשפראַך פון דער יידישער מאַסע.

— 4 —

דאָס קערנדל פון דאָזיקן וואָרט איז אין אַ פּרילינגדיקן אַפּריל-
טאָג פון 1908 פאַרזייט געוואָרן אין דאָוויד פינסקיס אַ קליין צימערל
אין ניו-יאָרק.

ד"ר נאָסן בירנבוים, דער גרויסער ציוניסטישער לידער, וואָס
האָט זיך דאָן געפונען אַז אַ לעקציע-טור אין די פאַראייניקטע שטאַטן
און וואָס האָט זינט אַ לענגערער צייט געוואָלט פאַרפּאָלקסטומלעכן
דעם דעמאָקראַטיקן שטאַרק שאַוויניסטישן ציאָניזם דורך איינשפּריצן
אין אים אַ נאציאָנאַלע באַציונג צו יידיש און אַ געהעריקע אויפּמערק-
זאַמקייט צום יידישן קיעם אין כּוץ-לעאַרעץ, האָט געשלאָסן אַ מין
יידיש-פּאַקט מיט ד"ר כאַים זשיטלאָווסקי, וואָס האָט שוין דאָן גע-
האַט פאַרמולירט זיין שטאַף-און-אייזנדיקע שטעלונג פון אַ יידישן
נאָלעס-נאציאָנאַליזם און האָט שוין דאָן באַטראַכט יידיש פאַר דער
גייסטיקער טעריטאָריע פון יידישן פּאָלק.

די דאָזיקע צוויי פיגורן, אזוי פאַרשיידענע צווישן זיך, אזוי אַנ-
דערשדיקע לויט זייער פאַרמירונג און אזוי דערווייטערטע אין זייער
וועלטקוק, האָבן געהאַט איין שוּטפּעסדיקע זאַך — וואַרעמע יידישע
הערצער, און די טעמפּעראַטור פון דער דאָזיקער וואַרעמקייט איז
אויפּגעהאַלטן געוואָרן דורך זייער ביידנס ליבע צום לעבעדיקן, קאָ-
לעקטיוון קולטורווערק פון יידישן פּאָלק — צו דער יידישער שפּראַך.
נאָך אַ ריי געמיינזאַמע פּאָלקסמייטינגען וועגן דער אַלזייטיקער אַרויס-
הויבונג פון יידיש, מיטינגען וועלכע בירנבוים האָט אָנגעהיצט מיט
זיין טעמפּעראַמענט און זשיטלאָווסקי האָט געקילט מיט זיין לאָגיק,
איז אין דאָוויד פינסקיס צימערל געפאַלן די היסטאָרישע דעציווע

— 15 —

וועגן טשערנאָוויץ און עס איז גלייך צעשיקט געוואָרן וועגן דעם אַן אויפרוה בעכאַל טפּוצעס ייסראַעל.

די יידישע פרעסע פון יענע צייטן האָט זיך געריבן די אויגן און נישט געגלויבט. די יידישעכע מידע פון צווייפלען און פון באַשיטן יעדע גלייכע זאַך מיט קרומע פראַגעצייכנס איז אַרויפגעשוואומען אַף די פעסימיסטישע שפּאַלטן פון די יידישע בלאַטצייטונגען. זשורנאַ-ליסטישע „נייסט-אַריסטאָקראַטן“ האָבן פון סאַמע שפּיץ פון זייער אָנ-געבלאָזנקייט געטאָן טון אַראָפּבלאָזן בלעזעלעך מיט פאַרגאַלטער אי-ראַניע, העברעיִשע צייטשריפטן האָבן האַלב-זידלעריש געוואָרנט פאַרן ביזאַיען וואָס עס גרייט זיך אין טשערנאָוויץ, וויצנבלעטער האָבן צע-לייגט אַף טעלעראַלעך בירנבוים דייטשע פראַפּאַגאַנדע פאַר יידיש און אַפילע האַלב-פריינטלעכע צייטונגען זיינען ניט מאַסקים געווען מיט „זשאַראַנגאַישן סעפּאַראַטיזמוס“. ביכלאַל האָבן אַסאַך פון די יידישע רעדאַקטוריס געקוקט אַפן קומענדיקן צוזאַמענפאַר ווי אַף אַן אַסיפּע פון באַטלאָנים, האַנאַס עס זיינען אויך געווען ענטוואַיאַסטישע אַפּרופּן, ווי לעמאַשל מאַרדכע ספּעקטאַרס אין וואַרשעווער „אונדזער לעבן“, אין וועלכן עס האָט זיך געזאַנט: „די קאַנפּערענץ אין טשערנאָוויץ איז דער ערשטער זוימען פון וועלכן עס וועט אַרויסשפּראַצן ברייט, גרויס, שיינ און רייך די קולטור פון דער יידישער שפּראַך און ליטע-ראַטור.“

ניט געקוקט אַפן אומגינסטיקן געזעלשאַפטלעכן פאַפיר-וועטער איז דאָס קערנדל וואָס איז אין אַפּריל 1908 פאַרזייט געוואָרן אין ניריאַרק, אויפגעגאַנגען מיט 5 כאַדאַשים שפּעטער אין טשערנאָוויץ, אין יענער פרייער שטאַט פון דער שמיכלענדיק-קראַנקער עסטרייכיש-אונגאַרישער אימפּעריע, וואָס איז אין יענע צייטן געווען דאָס ליבע-ראַלסטע ווינקעלע פון דער יידישער מיזרעך-אייראָפּע.

ניט ווייט פון דאָרט, איבער דער בעסאַראַבישער גרענעץ, האָט געגליווערט די צאַרישע האַריגע-שטאַט קישעניעוו, אָבער דאָ, אין טשער-נאָוויץ, האָט זיך אין אויגוסט 1908 צעלייגט אַף אַ גרויסן מויער אַ ברייטער יידישער שמיכל. ווי אַ שורע געזונטע ווייסע ציין האָבן 37

יידישע אויסיעם געבלאנקט אה א ביניען פון דער אוניווערסיטעט-נאם און די שטאָט האָט צום ערשטן מאל אַ פאַרוואַנדערטע געלייענט דעם שמייכלענדיקן יידישן אויפשריפט אָפן רויטן מויער: „ביוראָ פון דער קאָנפערענץ פאַר דער יידישער שפראַך“. יידישע סטודענטן פון ווינער אַקאַדעמישע קאָרפּאָראַציעס און פון סטודענטישן פאַריוו, „יידישע קול-טור“ האָבן צום ערשטן מאל אין זייער לעבן געשמייעט און געהאַוועט מיט אַן עכט-יידישער האַוועניש פאַר אַן עכט-יידישער זאָך, און צוזאַ-מען מיטן הער דאָקטאָר, וואָס מען האָט נישט געדאַרפט פוירעש ביר-שמוי זיין קעריי צו וויסן אַז עס האַנדלט זיך פון בירנבויען, האָבן זיי אויפגענומען די פאַרשיידענע געסט, קאָרעספּאָנדענטן פון יידישע, דייטשע און פּוילישע צייטונגען און דער איקער די דעלעגאַטן, צווישן וועלכע עס האָבן זיך אויסגעטיילט:

איצטאָק ליובוש פּערעץ — דער ליטעראַרישער קוהען-גאָדל פון פּוילישן יידנטום, וואָס אינעם וואָרט זיינעם האָט די קאָנפערענץ אַן אויפהער געשעפט פייער און געקליבן פּונקט;

ד"ר באַים זשיטלאָווסקי, וואָס אין זיין אַמעריקאַניש-ניכטערער סייכל-האַיאָשערדיקייט האָט די קאָנפערענץ געפונען אַ מעגלעכקייט אָפּצולעשן אירע הייספּולווערדיקע מאַמענטן;

שאַלעם אַש — דער ראַמאַנטישער צוזאָג פון דער יידישער לי-טעראַטור, וואָס די שפּאַנגל-נייע ניט-יידישע דערפאַלגן זיינע אין אייר-ראַפּע האָבן געמאַלט אין ראָז און אין בלאָ די צוקונפטיקע מאַטאַראַכע פון יידיש;

אַווראַם רייזען — דער יונגער זינגער, וואָס האָט אויפגעשטעלט אַ אַזוינע ליכטע, מעלאָדישע און באַלעטמעסיקע פּערזנפּים דעם יידי-שן עלנט און טרויער;

הערש דאָוויד נאָמבערג, וואָס האָט באַוווּזן מיטן יידישן וואָרט אַראַפּצונירערן דורך געדרייטע פּסיכאָלאָגישע טרעפּ אין די לאַבירינטן פון פאַראַיינזאַמטע געשאַמעס;

נויעך פּרילוצקי, וואָס האָט וויסנשאַפּטלעך געשניטן דאָס יידישע

וואָרט און צעגלדערט עס מיט אזוי פיל פילאָלאָגישע פענמעסערלעך, לינגוויסטישע פינצעטן און אידיאָמאַטישע שרויפנציערס; מאַטיסיאָהו מיזעס, וואָס איז געווען די רעוועלאַציע פון קאָנגרעס מיט זיין פענאָמענאַלן רעפּעראַט, אַ רעפּעראַט וואָס האָט אין אָקעאַן פון דער דעמאָסטריקער אינטעלעגענטיש-בייזוויליקער און טאַמעוואַ-טע-אומשולדיקער אומוויסנהייט אַנטדעקט פאַר אַלעמען דעם קאָנטי-נענט יידיש.

אַביסל ליטעראַרישע יוגוואַרג, וואָס האָט געקענט צונויפשלאַגן אַה הויצאַעס, האָט זיך אויך צוגעשטעלט, און סטודענטן זיינען געקו-מען יידישן זייער געוויסן און זייער שפּראַך אַה דער קאָנפּערענץ. דאַן זיינען געקומען די יידישע פּאַרטייען: „בונד“, פּוילע-ציאַן, אַלגעמיי-נע ציאַניסטן, סיימיסטן, אָרטאָדאָקסיע און סטאַם דעלעגאַטן וואָס האָבן אַנטשפּראַכן דעם גרויסן פּאָליטיש ניט-אַרגאַניזירטן סעקטאָר פון יידישן לעבן. ווי צוויי סימבאָלישע פּאָנען האָבן געפּלאַטערט הויך איבערן קאָנגרעס די באַגריסונגען פון מענדעלע מויכער ספּאַריס, וואָס איז געווען צוגעשמידט צו דער טאַלמוד-טוירע אין אַדעס און פון שאַ-לעם-אַלייכעמען, וואָס די קראַנקייט זיינע האָט אים אָנגעכאַפט אין באַראַנאָוויטש און צוגעשמידט דאָרט צו אַ געלעגער. אויסער דעם זיי-נען אָנגעפּלויגן פון אַלע עקן וועלט די צעפּליגלטע בראַכעס פון פּערעץ הירשביין, דאָוויד פינסקי, אַלעקסאַנדער האַרקאַווי, יאַנקעוו דינעזאָן, מאַרדכע ספּעקטאָר, מאַריס ראָזנפּעלד, יאַנקעוו גאַרדין, באַל-מאַכ-שאַוועס און נאָך, און נאָך, און נאָך...

עס איז קעדאַי צו אונטערשטרייכן אַז שוין די דאָזיקע ערשטע קאָנפּערענץ פון דער יידישער קולטור איז געווען אַ קאָנפּערענץ פון גרויסער יידישער אייניקייט. ניט אַרגאַניזירטערהייט, ניט אָפּגערעדט ערהייט האָבן אַלע פּאַרטייען, פון איין פּאָליוס צום צווייטן, אַלע דריי יידישע געאָגראַפּישע צענטערס, צוזאַמען מיט דער גאַנצער דעמאָלאַסט-דיקער יידישער ליטעראַטור, געבראַכט זייער זאָרג און זייער ליידיג-שאַפט קיין טשערנאָוויץ. די יידישע קולטור-באַוועגונג איז בעכיין גע-בורן געוואָרן אונטערן צייכן פון אייניקייט. ניט אין די דרייסיקער

יאָרן האָט זיך די יידישע קולטור-איניקייט צום ערשטן מאל אויסגע-
 קריסטאָליזירט, נאָך דאָרט אין טשערנאָוויץ, אפן סאַמע שוועל פון
 אונדזער קולטור-אויפשטייג האָבן עסטער פרומקין פון „אַלגעמיינעם
 יידישן אַרבעטער-בונד“ און לעאָן כאַזאַנאָוויטש פון די פּוילאַלע-ציען,
 און ד"ר זשימלאָווסקי פון די סיימיסמן, און וועקסלער פון דער ציאָ-
 ניסטישער יוגנט, און רעב לייבל טויבש פון דער אָרטאָדאָקסיע, און די
 יונגע שרייבער, און די אומפאַרטייאישע געגעבן זיך די הענט און גע-
 איניקט זיך וועגן דער באַרימטער צענטראַלער רעזאָלוציע פון דער
 קאָנפערענץ.

אָט וואָס ניעד פּרילוצקי שרייבט וועגן דער דאָזיקער איניקייט:
 „זוי גרויס און ערהאַבן די טשערנאָוויצער קאָנפערענץ איז
 אַלס היסטאָרישער מאָמענט, איז צו זען שוין פון דעם פּאַסט,
 אז איר איז געלונגען צו באַוויון אזא גרויסן נעם וועלכן מען
 האָט ביז איצט געהאַלטן באַ אונדז פאַר אוממעגלעך: אין דער
 קאָנפערענץ האָבן אָנטייל גענומען מענטשן פון פאַרשיידענע
 פּאָליטישע און סאָציאַלע איבערצייגונגען, עס איז ווי פאַרווירק-
 לעכט געוואָרן יעשאַיע האַנאָוויס אידיליע: „וגר זאב עם כבש“
 — אַ בונדיסט איז געזעסן מיט אַ מיוראַכע און אַ פּוילאַלע-ציאָן
 אין איין קנופיע, גערעדט וועגן געמיינזאַמע אינטערעסן און גע-
 מיינזאַמער אַרבעט, איז עס ניט עק וועלט? און האָט מען גע-
 קענט רעדן וועגן אַ יידישער נאַציע קאָל-זמאַן עס איז געווען
 אוימוגעלעך אזא באַוויון פון נאַציאָנאַלער אַכדעס? און מעג
 מען ניט זאָגן אין דעם זין, אז דאָס יידישע פּאָלק איז געוואָרן
 אַ מאָדערנע נאַציע ערשט נאָך דער טשערנאָוויצער קאָנפער-
 רענץ?“

אַ צווייטער געזונטער שטריך פון דער קאָנפערענץ איז געווען איר
 זיילן ניט צו איזאָלירן זיך פון די מאַסן. די קאָנפערענץ איז פון זיצונג-
 זאַל אַרויס אין גאַס און דאָרט, אין אַ גרויסן טשערנאָוויצער שטאָט-
 גאָרטן, פאַר אַן אוילעם פון 2000 מענטשן, האָבן די צענטראַלע פּיגורן פון
 דער קאָנפערענץ ניט רעפערירט נאָך מאַמעש אויסגעגאַסן זייערע הער-

צער אה דער טעמע „די באדייטונג פון דער קאנפערענץ פאר דער יידי-
שער שפראך און פאר איר טאכלעס“. פון זיצונגזאל איז די קאנפערענץ
צוועק אין שטאט-טעאטער, וואו די שרייבער האָבן געלייענט זייערע
ווערק און פון זיצונגזאל האָט שפעטער די קאנפערענץ אַ פלייז געמאָן
איבער גאנץ גאליציע אין דער פאָרעם פון אַ דיכטער-טור, בעמעשעך
פון וועלכן פערעץ, אש, רייזען און נאָמבערג האָבן צום ערשטן מאָל
פונאָנדערגעפירט דאָס קינסטלערישע יידישע וואָרט צווישן פאָלק.
דעם 30סטן אױגוסט 1908 איז די יידישע ערעוויאָנטעוודיקע
שפאָנונג אין טשערנאָוויץ דערגאַנגען צו איר יאָנטעוודיקן קאָכפונקט
— עס האָט זיך געעפנט די קאָנפערענץ. אין אַ דייטשמעריש-גאליציאַ-
נישן יידיש האָט ד״ר בירנבוים געהאַלטן די עפענונגס-רעדע און האָט
צווישן אנדערן געזאָגט אַטוואָס:

„פאמעלעך איז אַרויסגעוואַסן אַ נייע אינטעליגענץ וואָס
האָט מיט אַנדערע אויגן געקוקט אַפן יידישן לאָשן; זי האָט
דערפילט: אַט דאָס איז געשאַמע פון אונדזער פאָלק, אַט דאָס
איז האַרץ פון אונדזער האַרץ, אַט דאָס איז לעבן פון אונדזער
לעבן. פון וואַנען זאָל זיך נעמען באַ אונדז דאָס געפיל פאַר אונ-
דזער קאָוועד, אַז אַ גאַנץ לעבן האַלטן מיר זיך אין איין שעמען
מיט זיך אַליין, אַז מיר גלויבן אין דעם האַטענטאַטס געניוס מער
ווי אין אונדזערן, מיר האַלטן יענעם אַרעם ריידעכץ פאַר אַ
שפראַך און אונדזער אייגן רעדן, אין וועלכן מיר האָבן דורך
הונדערטער יאָרן אַריינגעגראָבן און אַריינבאַהאַלטן אונדזער
גייסט, אונדזער האַרץ, אונדזער הומאָר, אונדזער פרייד און
אונדזער טרויער, פאַר אַ געפלאַפּל, פאַר אַ זשאַרגאָן? ווי אַזוי
זאָל אַ פאָלק מיט אַזאַ שטענדיקער מאַיעסטע-באַלידיקונג קעגן
זיך אַליין קענען האָבן אַ געפיל פאַר זיין קאָוועד, פאַר זיין נאַ-
ציאָנאַלער סואווערעניטעט? לאָזט אונדז אַראָפּנעמען דאָס כאַר-
פע-קלייד פון אונדזער מאַמע-לאָשן, מיט וועלכן אונדזער קראַנט-
קע, שוואַכע יידישקייט האָט אים אַרומגעהילט, און אונדזער
פאָלק וועט ווידער שיינען און לייכטן אין קאָוועד!“

נאך בירנבוים שוועראָטעמע:דיקן יידיש האָט אויפגעפלאַקערט
ווי אַ שייטער פערעצעס וואָרט, וואָס האָט שוין אזוי געלויבטן אָן
אויפהער ווי אָן אילומינאַציע איבערן גאַנצן קאָנגרעס. מיטן באַוואוסט-
זיין פון אַ שליעד-ציבור האָט פערעז אויסגערופן:

„מיר רופן צו דער וועלט, מיר זיינען אַ יידיש פּאָלק און
יידיש איז אונדזער שפראַך, און אַף יידיש ווילן מיר זיך דורכ-
לעבן און אונדזערע קולטור-געטער באַשאַפן. — — — מיר
ווילן קיינעם ניט דינען. פעלקער-לאַקייען קענען קיין קולטור-גע-
טער ניט באַשאַפן. מיר טוען עס. — — — מיר ווילן
זיך שוין מער ניט צעברעקלען און אָפּגעבן יעדן מוילעד-שטאַט
זיין בראַקן. איין פּאָלק יידן, זיין שפראַך איז יידיש. — — —
וואַרשע און בוקאַוויןע, ניריאָרק און רוסלאַנד מוזן אַצינד פאַר-
אייניקט ווערן אין דער יידישער שפראַך. דאָס אַלטערטום און
די נייע צייט, די פאַרגאַנגענהייט און די קעגנוואָרט מוזן געפיר-
נען אין איר זייער אויסדרוק. די יידישע קולטור-גיטער מוזן ווערן
דאָס אייגנטום פון דער גאַנצער וועלט און די גאַנצע וועלט מוז
אונדו הערן און פאַרשטיין.“

נאָך די יאָנטעוודיקע דעקלאַראַציעס האָט מען זיך מיט ניט ווייני-
ציקער ליידנשאַפט אַ נעם געטאָן צום וואַכעדיקן איקער וואָס האָט
געדאַרפט דערפירן ווידעראַמאָל צו אַ יאָנטעוודיקן פינאַל.
די טעמאַטיק פון דער קאָנפערענץ איז געווען אָן איבערגעלאָדענע
און האָט זיך אין איר פאָרויסזעערישקייט ווייניק וואָס אונטערשיידט
פון דער טעמאַטיק פון די שפּעטערדיקע קולטור-קאָנפערענצן. עס זיינען
געווען באַשטימט רעפּעראַטן וועגן יידיש, וועגן אַריבערטראַגן אלע קול-
טור-אויצערס פון יידנטום אין דער יידישער שפראַך, וועגן ליטעראַטור,
טעאַטער און פּרעסע, וועגן דער יוגנט, וועגן דער יידישער שול, וועגן
קונסט, וועגן פּאָלקסשאַפונג, וועגן אָנערקענונג פון יידיש און וועגן אינ-
יאָנים פון אָרגאַניזאַציע.

דער קאָנגרעס האָט זיך אָבער אזוי צעשטורעמט און צעווינגט אַז
ער האָט געביטן דעם פּילאָאָגיש-ליטעראַרישן און אַלגעמיינ-טעמאַטי-

שן כאראקטער פון דער קאָנפערענץ. דער קאָנגרעס איז אַרומגעכאַפּט
 געוואָרן גלייך פון אָנהייב פון אַ קאָנסטיטוציאָנעלער סטיכע, פון אַ
 געזעצגעבערישן ווילן און פון אַ דעקלאַראַטיווער ליידנשאַפט בענויגייע
 יידיש. אַף 10 זיצונגען וואָס דער קאָנגרעס האָט אָפּגעהאַלטן בעמעד
 שעך פון 5 טעג האָבן פון די 16 פּראָגראַמירטע רעפּעראַטן געקענט געד
 האַלטן ווערן בלויז 5, צווישן זיי דער ווירטואַזישער, עפּאָכעמאַכנדי
 קער רעפּעראַט פון מיזעסן וועגן דער יידישער שפּראַך. די איבעריקע
 צייט איז פאַרשלאַנגען געוואָרן אַף אויסצואַרבעטן „בּקולות ובּכרסִים“
 די טשערנאָוויצער קרוין־דעקלאַראַציע, וואָס איז טכילאַס באַשטאַנען
 פון 8 ווערטער און וואָס איז שפּעטער אויסגעברייטערט געוואָרן צו
 2 זאַצן; די דעקלאַראַציע צוליב וועלכער טשערנאָוויץ איז געוואָרן אַ
 סימבאָלישער שעם־דאָוואָר אין די יידישע קולטור־טראַדיציעס פון די
 קעצטע יאָרן; די נאַציאָנאַלע דעקלאַראַציע וועגן יידיש.

— 5 —

מיט שווערע טריט אָבער מיט אַסאך פּאָלעמישן פייער האָט זיך
 דער קאָנגרעס דערקליבן צום פייערלעכן מאַמענט פון דער פּראַקלאַמי
 רונג. גראַד בענויגייע דעם דאָזיקן צענטראַלן ברענפונקט האָט דער
 קאָנגרעס אַריבערגעוואַקסן פּערעצן. פּערעץ האָט געהאַלטן אז יידיש
 קען נאָך ניט אָנגערופן ווערן „נאַציאָנאַלע שפּראַך“, ווייל די אינטעלי
 גענץ שעפט נאָך ניט פון איר איר בילדונג און קולטור, און ווייל די
 פּריערדיקע גייסטיקע אויצערעס פון יידישן פּאָלק זיינען נאָך ניט איר
 בערגעגאַסן אין יידיש. דער „בונד“ האָט געהאַלטן, אז יידיש איז די
 איינציקע נאַציאָנאַלע שפּראַך פון יידישן פּאָלק, אונטערשטרייכנדיק
 אז דער פּראַקטישאַט האָט דער ערשטער אָנערקענט די יידישע
 שפּראַך און געווירקט אין דעם זינען אַף די ברייטע מאַסן און אפּילע
 אַף דער אינטעליגענץ. די פּויאַלע־צייאָן האָבן געהאַלטן אז יידיש איז
 אַ נאַציאָנאַלע שפּראַך דאָרט וואו יידן וואוינען אין מאַסן און רעדן יידיש.
 דער פּאַרשטייער פון דער ליטעראַרישער יוגנט, שאַלעם אַש, האָט אזוי
 אויסגעדריקט זיין מיינונג:

„די פראגע צי איז יידיש א נאציאנאלע שפראך אָדער ניט איז די זעלבע פראגע צי זיינען יידן א נאציע אָדער ניט. יידיש האָט דאָס זעלבע רעכט אָנצורופן זיך נאציאנאלע שפראך ווי יידן — א נאציע. יידיש איז באַ אונדז ניט קיין פרעמד גע- וויקס, ס'איז אַ פיירע פון אונדזער אייגן בלוט, פון אונדזער האַרץ. ווער עס פילט יידיש דער ווייס אַז יידיש איז אונדזער נאציאנאלע שפראך.“

נאָך לאַנגע אַמפּערנישן האָבן זיך פון דער דעבאַטע אויסגעשילט 5 קאָנקרעטע פּאַרשלאָגן וועגן יידיש: (1) יידיש איז אַ שפראך פון יידישן פּאָלק, (2) יידיש איז אַ פּאָלקשפראך, (3) יידיש איז אַ נאציאָ- נאַלע שפראך, (4) יידיש איז די נאציאָנאַלע שפראך, (5) יידיש איז די איינציקע נאציאָנאַלע שפראך.

נאָך דעם ווי פּערעץ האָט געפּאָדערט אַז די קאָנפּערענץ זאָל קוין דעם-קאָל באַשטימען צי לענאַבע יידיש קען, אין פּרינציפּ, אָנגעווענדט ווערן די באַצייכענונג „נאציאָנאַל“, האָט דער קאָנגרעס דעם 2טן סעפּ- טעמבער 1908, אונטערן פּאַרזיץ פון ד"ר כאַים זשימלאָווסקי, געענט- פּערט מיט אַ קאָטענאַרישן יאָ און באַשלאָסן צו פּראָקלאַמירן די פּאַרמול, אַז:

יידיש איז אַ נאציאָנאַלע שפראך פון יידישן פּאָלק.

גלויך ווי די דאָזיקע 8 ווערטער האָבן צום ערשטן מאָל אַראָפּגע- פּלאַטעדט פון פּרעזידיום-טיש זיינען שאָלעם אַש און אַזוראַם רייזען אַרויפגעפּאַלן איינער אַפּן צווייטן און צעקושט זיך פאַר די אויגן פון גאַנצן קאָנגרעס. דער דאָזיקער קוש פון פּרייד איז געווען דער שטעמפל וואָס די יידישע ליטעראַטור האָט אַוועקגעשטעלט אַף דער רעזאָלוציע; דאָס איז געווען די באַגריסונג פון יידישן קינסטלערישן וואָרט, דער ליטעראַרישער קאָנאַנען-שאָס לעקאָוועד דער נייער נאציאָנאַלער קאָנ- סטיטוציע וואָס דאָס מאַמע-לאַשן האָט באַקומען.

מען האָט געפילט אַז יענע פּאַרנאַכטיקע שאָ פון 2טן סעפטעמ- בער, ווען די יידישע שפראך האָט באַקומען איר טשערנאָוויצער בראַכע,

געהערט צו די גרויסע געשיכטלעכע מאמענטן, ווען פעלקער דערקלערן זייער אומאפהענגיקייט, ווען ארמיען גיבן אפ א שוואוע פון טריי-הייט, ווען אונטערדריקטע מאסן עמאנציפירן זיך. די פראקלאמירטע סאסן-וועסימכעדיקע פארמול איז פון פרעזידענט דיומיש אוועק נעכטיקן אין דער רעזאלוציע-קאמיסיע און אף מארגן האט זי זיך פארגעשטעלט פארן קאנגרעס אין אזא מין דעפיניטיווער גע-שטאלט:

„די ערשטע קאנפערענץ פון דער יידישער שפראך אָנער-קענט יידיש פאר א נאציאנאלער שפראך פונעם יידישן פאלק און פאָדערט פאר איר פאָליטישע, געזעלשאפטלעכע און קולטור-רעלע גלויבבארעכטיקונג.

„דערביי האלט די קאנפערענץ פאר נייטיק צו דערקלערן, אז יעדן אָנטיילנעמער אין דער קאנפערענץ, ווי אויך יעדן מיט-גליד פון דער קינפטיקער אָרגאניזאציע, בלויבט די פרייהייט זיך צו באַציען צו דער העברעישער שפראך לויט זיינע פערזענ-לעכע איבערצייגונגען.“

— 6 —

אסאך מיינען אז אין טשערנאָוויץ איז אויפגעקומען דער אַנטאַ-גאָניזם צווישן יידיש און העברעיש, און אז דאָרט אפן קאָנגרעס איז געעפנט געוואָרן די ערשטע טראַנשייע פון דעקלאַרירטן שפראַכנקאָמפּ. לעמאַאן האָעמעס מוז מען אונטערשטרייבן אז די קעמפערשיקייט פון יידיש איז באַשטאַנען אין פארטיידיקן איר קאָוועד און אז טכיר-לאַס איז איר פרעמד געווען יעדע אָנגרייפערשיקייט לעגאַבע העברעיש. יידיש האָט בלוז אָנגעגריפן די אַסימילאַציע און איז נ י ט געווען אַנגרעסיוו לעגאַבע העברעיש, אין דער צייט ווען העברעיש האָט נ י ט אָנגעגריפן די אַסימילאַציע און איז י אָ געווען אַנגרעסיוו לעגאַבע יידיש.

ביכלאַל איז פאַלש צו מיינען אז דער אַמאָליקער אַזוי גערופע-נער שפראַכנקאָמפּ איז געווען אַן אַבסטראַקטער קאָמפּ צווישן יידיש און העברעיש. דאָס איז געווען בלוז איינער פון די אַספּעקטן פון אַל-

געמיינעם אידעאָלאָגישן קאמף, און אף אזוי פיל אף וויפל העברעיִש איז אַמאָל געווען אידענטיפיצירט מיט געוויסע רעאַקציאָנערע אָנפאַלן אַפן ייִדישן לעבן, אף אזוי פיל האָט ייִדיש, וואָס איז שטענדיק געווען אידענטיפיצירט מיט די ייִדישע פּראָגרעסיווע קויכעס, געשטעלט אַ ווידערשטאַנד. דער סאָציאַליסטישער ייִדישיזם און טיילווייז דער פּאַליסטישער און זשיטלאָווסקישער, דער ייִדישיזם מיט אַ סאָציאַלן אינהאַלט, איז שטענדיק געווען פריי פון בלינדער סינע און וואָס שייך דער פאַרבינסקייט פון שפּעטערדיקן נאַציאָנאַליסטישן, אַסאַ-ציאַלן סטאַם-ייִדישיזם איז זי געווען רעדוצירט צו ענגע קלייזלדיקע קרייזן, וואָס האָבן קיין שום אַנטשיידנדיקע ווירקונג ניט געהאַט אַפן ייִדישן מאַסן-לעבן.

די טשערנאָוויצער קאָנפּערענץ האָט ניט געמאַכט פון ייִדיש קיין פעטיש, קיין הייליקייט. זי האָט פּאַשעט פעסטגעשטעלט אַ פּאַקט און סאַנקציאָנירט אַ נאַציאָנאַלן עמעס. זי האָט אָנערקענט אַ זאך וואָס האָט זיך געריסן זינט יאָרן און יאָרן נאָך אָנערקענונג. זי האָט דע-פינירט אַן עקזיסטירנדיקן צושטאַנד און געגעבן סמיכעס אף נאַציאָ-נאַלער שפּראַכיקייט אַן אייגענער שפּראַך וואָס איז זינט 800 יאָר אויסגעוואַרעמט געוואָרן אונטערן האַרצן פון ייִדישן פּאַלק.

די נאַציאָנאַלע קרוינונג פון ייִדיש אין טשערנאָוויץ איז אין עצעם געווען אַ פאַרמאַליטעט, ווייל ייִדיש האָט בעמילע אויסגע-שפּרייט איר פּאַלקס-מעמשיאַלע, איר דעמאָקראַטישע הערשאַפט איבער אַלע ווינקלעך פון ייִדישן לעבן. דאָס ייִדישע וואָרט האָט געלעבט אין אַ צושטאַנד פון דע פּאַקטאָ, און דער ערשטער ייִדישער קולטור-פאַרלאַמענט האָט אים אוועקגעשטעלט אף זיין געהעריקער יורדישער און קאַנסטיטיוציאָנעלער הייך.

דאָס דורכפירן די דאָזיקע פאַרמאַליטעט איז געווען די אונטער-שטרייכונג, די עקזאַלטאַציע וואָס האָט ביז דאָן געפּעלט, דאָס פייער-לעך-קאָנקרעטע פּוירעש-בעשעם זיין, דאָס אָנרופן אַ טייערע זאך מיט איר טייערן נאָמען. גראַד די דאָזיקע פאַרמאַליטעט האָט דערקוויקט און ארויסגערופן אזוי פיל שעפּערישע אימפּולסן.

אין יענע צייטן, מיט 40 יאָר צוריק, ווען עס האָט געשוויבלט און געגריבלט מיט אזוי פיל זשאַרגאַנישע פּאַראָרטיילן לעגאַבע יידיש, האָט מען געדאַרפט האָבן אַ גרויסע קעמפּערישע דרייסטקייט קעדיי צו געבן אַ נאַציאָנאַלע קאַטעגאָריע דער יידישער שפּראַך. דערפאַר איז די טשערנאָוויצער קאָנפּערענץ געווען ניט נאָר אַ קאָנגרעס פון אייניקייט, פון פּאָלקס-באַוווסטזיין און פון פּראָגראַמאַטישקייט, נאָר אויך פון קאַמף און פון פּראָטעסט קעגן דער רעאַקציע, וואָס האָט ניט געוואָלט דערלאָזן אַז די יונגע פּאָלקסזאַפּטן זאָלן נעמען געבן גויע פּירעס, נאָר פאַרקערט זיי זאָלן איינגעדאַרט ווערן ווי די טאַל-מודישע „גורגרת ד'רבי צדוק“.

— 7 —

די קאָנפּערענץ האָט זיך געענדיקט און האָט איבערגעגעבן די יידישע מאַסן דאָס קליין שטיקעלע פּאַפּיר מיט דער באַרימטער רע-זאָלוציע, אַ געשטעמפּלטע מיטן הייסן קויש פון אַשן און רייזענען. די יידישע שפּראַך האָט באַקומען איר קאָנסטיטוציע, אָבער די קעגנער וואָס האָבן פּריער בלוז געכוויזעט, האָבן שוין אָנגעהויבן איצט צו צאָרענען און אַרויסצוגיין פון זייערע רעאַקציאָנערע קיילים. די יידישע נאַציאָנאַליסטישע פרעסע, פאַר וועלכער יידיש איז געווען, אין בעסטן פאַל, ווי זי האָט זיך אויסגעדריקט, אַ „מאַלום נעצעסאַ-דיום“, אַן אומפאַרמיידלעך בייז, האָט אָנגערופן די טשערנאָוויצער רעזאָלוציע „נאַציאָנאַלער וואַנדאַליזם“, די קאָנפּערענץ — „זוזאַמענ-קום פון אַמעראַציעס“ און די דעלעגאַטן — „קראַנקע געשאַמעס“, „אַב-נאַרמאַלע מענטשן“ און „ענטאַרטעטע יידן“ ד"ה דעגענערירטע יידן, אָבער אַט וואָס גויעך פּרילוצקי האָט געשריבן נאָך דער קאָנפּערענץ: „די טשערנאָוויצער קאָנפּערענץ דאַרפן מיר באַטראַכטן אַלס אַ גלענצנדן באַווויז, וואָס דאַרף אונדז האַרציעס דערפרייען, אַז די נאַציאָנאַל-קולטורעלע קעגנוואַרט הייבט אָן צו פאַרנעמען באַם יידישן פּאָלק דאָס אַרט וואָס קומט איר, אויב מיר אָנערקענען

דאָס יידישע פּאָלק פּאַר אַ מאָדערנער נאַציע. איך האָב גאַרניט מוידע צו זיין פּאַראַדאָקסאַל, ווען איך וועל זאָגן אַז ערשט נאָך דער טשערנאָוויצער קאָנפּערענץ פּאַרדינט דאָס יידישע פּאָלק דעם נאָמען מאָדערנע נאַציע. — — — די טשערנאָוויצער וואָך הייבט אָן, לויט מיין טיפּער איבערצייגונג, אַ נייע עפּאָכע אין אונדזער נאַציאָנאַלן לעבן.

די טשערנאָוויצער אָנערקענונג פון יידיש האָט אויפגעמונטערט און וויטאַליזירט דאָס יידישע קולטור-לעבן. די קאַטעגאָריע פון נאַציאָנאַליזם וואָס די יידישע שפּראַך האָט באַקומען האָט אַ הויכן הייב געטאָן די כּשיוועס און דעם אָנזען פון די יידישע מאַסן אין זייערע אייגענע אויגן און האָט זיי געוווּן אַז די יידישע קולטור איז זיי גע-כריי און איז אַ ליכטיקער פּאַקטאָר אין זייער דעמאָקראַטישן אויפ-שטויג.

מיט נאָך מער אויפערדיקייט ווי פּריער האָבן די יידישע פּאָלקס-שיכטן גענומען באַפּרידיקן אלע זייערע נאַרמאַלע קולטור-באַדערפּערנישן אין דער יידישער שפּראַך. עס זיינען אויפגעקומען יידישע קול-טור-ליגעס און קולטור-פּאַראיינען, פּאַרלאַנג און צייטשריפטן, כאַרן און דראַמאַטריזן, ביבליאָטעקן און פּאַרשצענטערס, און דער פּרעכטיקער אינטענראַלער יידישער שולוועזן, מיט זיינע פּאָלקשולן, גימנאַזיעס, כּעכניקומס און אינסטיטוטן, און די גאַנצע אַטמאָספּער פון דורכ-אויסקער יידישער יידישקייט, און די גאַנצע רוישנדיקע קולטור-צע-זאָקסנקייט צווישן ביידע וועלט-מילכאָמעס.

די יידישע קולטור-שאַפּער און קולטור-געניסער האָבן עפּשער בעאייס-מייסע, אין טראַנס פון יידישן אויסלעבן זיך, פּאַרגעסן שוין אין טשערנאָוויץ, פּונקט ווי מען פּאַרגעסט אין פּאַרשוואַונדענעם על-טער-זיידן, אָבער אומדירעקט לעבט אין יעדן אוראייניקל זיין עלטער-זיידע. אינעם גרויסן קולטור-פּאַרמעסט וואָס האָט זיך געצויגן צווישן 1909 און 1939 האָט געלעבט דער ערשטער שטויס פון טשערנאָוויץ. אין די 40 טאַגצייטונגען, אין די 450 צייטשריפטן, אין די 100 טעאַטערן, אין די טויזנטער שולן, אין די צענדליקער טויזנטער ביכער

און בראשורן האָט געלעבט דער קאָנסטיטוציאָנעלער עמעס פון טשער-
 נאָוויץ, דער פּייערלעכער פּאַראַגראַף, אז יידיש איז אַ נאַציאָנאַלע
 שפּראַך פון יידישן פּאָלק. אין דער גאַרער וועלט, וואו יידן האָבן גענו-
 מען לעבן מיט אַ גאַנצער פּוילידישקייט האָט פון פּריער נאָך געלעבט
 דער אימפּולס פון דער טשערנאָוויצער אומאַפהענגיקייט-דעקלאַראַציע.
 די אינערלעכע, יידישע אָנערקענונג פון יידיש איז געווען אַן
 עטאַפּ אַפּן וועג צו דער אויסערלעכער, ניט-יידישער אָנערקענונג. מיט
 דער טשערנאָוויצער באַפּולמעכטיקונג האָט מען געקראָגן מוט צו
 קעמפּן קעגן דער ניט-יידישער אונטערדריקונג פון יידיש און אין איי-
 נעם אַ לאַנד האָט מען קעמפּן אַפּילע אויך ניט געדאַרפּט; עס זיינען
 קוים אַוועק 10 יאָר נאָך טשערנאָוויץ, ווי אַף די ברוכשטיקער פון דער
 צאַרן-אימפּעריע, אין יונגן ראַטנפאַרבאַנד, האָט יידיש דערגרייכט צו
 נאָך אַ העכערן שטאַפּל, צום שטאַפּל פון אַ מעלכיש-נאַציאָנאַלער
 שפּראַך פון יידישן פּאָלק.

די ערשטע טריט וואָס די יידישע קולטור האָט געמאַכט אין 1908
 אין טשערנאָוויץ האָבן אָפּגעקלונגען אין 1937 אין פּאַריז. די דער-
 וואַקסענע און אויסגעוואַקסענע יידישע קולטור האָט זיך דערמאַנט אין
 איר אידילישער טשערנאָוויצער יוגנט, אָבער אויך די זאָרגן אירע זיי-
 נען אויסגעוואַקסן און געווען אינגאַנצן אַנדערע, ווייל פון אַלע זייטן
 האָבן שוין דאָן צייניש געפּינטלט די סימאָנים פון דער קאַטאַסטראַפּע
 וואָס האָט זיך געקייקלט אומגעשטערט אין דער ריכטונג פון אונדזער
 פּאָלק. דערפאַר האָט פּאַריז אין איר מאַניפעסט געזאָגט אַט-וואָס:

„די צוויי פּאָלאַר-קעגנזעצלעכע מאָמענטן פון דער איצטיר
 קער היסטאָרישער טקופּע אין לעבן פון יידישן פּאָלק, דער אַנ-
 וואַקס פון קולטורקעפּטן און דער אָנוואַקס פון קאַטאַסטראַפּע,
 שטעלן אַוועק פאַר דער יידישער עפּנטלעכקייט אַזוינע פּראָבלע-
 מען, וואָס קענען געלייזט ווערן נאָר דורך אַ פאַראייניקונג פון
 אַלע לעבעדיקע און שאַפּנדיקע יידישע קויכעס, ניט בלויז אין
 יעדן לאַנד באַזונדער, נאָר אויך אַף אַ וועלט-מאַסשטאַב.“

אָט פאַרוואָס פאַרזי האָט געשמעלט דעם טראָפּ אָף פאַרטיידי-
קונג, אָף „פאַרטיידיקן די יידישע קולטור“ קעגן אַלע מינע דרויסנ-
דיקע און אינעווייניקסטע סאַנים, און אָט פאַרוואָס זי האָט אויסגע-
קוקט די אויגן אָף אַליידישער אייניקייט.

איצט, נאָך דעם ווי די קאטאסטראָפּע איז מיט אירע אייזערנע
קאַמען אַריבער איבער אונדז און האָט אַרויסגעריסן ווי אַן „אבר מן
החי“ אַ דריטל פון אונדזער לייב, שטייען מיר פאַר אַ נייער פאַזע —
רעקאָנסטרוקציע. די אָפּבוי-אַרבעט איז אָבער פאַרבונדן מיט אַ קאַמפּ
פאַר עפענען די אויגן, אַ קאַמפּ וואָס טשערנאָוויץ געדענקט נאָך, אַ
קאַמפּ מיט די אינערלעכע קעגנער, די שפּאַלטערס און צעשפּליטער-
רערס, וואָס ווילן איצט מיט זייער מיקראָבן-אַרבעט און מיט זייערע
מיקראָבן-קויכעס צעטרענצלען די רומפּולע אייניקייט-טראַדיציעס פון
טשערנאָוויץ און פון פאַרזי, און די לעבעדיקע געבאָטן פון יידישן
פּאָלק.

— 8 —

ניט אין אַן איינהייטלעכן מאַצעוו געפינט זיך איצט די יידישע
קולטור אָף דער וועלט. אין דער נייער מיזרעך-איראָפּע און אין בי-
רעבידזשאַן האָט די יידישע נאַציאָנאַלע קולטור דערגרייכט צו אַ
כאַדרייגע וועגן וועלכער די ראָמאַנטישע טשערנאָוויץ האָט ניט גע-
וואַגט אַפּילע פאַרויסצוטרוימען. אין יענע געגנטן איז זי ניט נאָר אַ
נאַציאָנאַלע קולטור, ניט נאָר די נאַציאָנאַלע קולטור, נאָר די מע-
לוכיש-נאַציאָנאַלע יידישע קולטור. גראַד קישעניעוו די בלוטיקע און
טשערנאָוויץ די טרוימערישע האָבן איצט די יונגע זכיע צו זען ווי די
יידישע קולטור הייבט אָן צו וואַקסן און געדייען מעלוכיש.

אין די איבעריקע צעטרייסלטע יישובים, וואו די מעלוכישקייט
איז נאָך ניט דערגאַנען צו דער נאַציאָנאַלער יידישער קולטור, מוזן
מיר אַלץ רעקאָנסטרוירן מיט די אייגענע פּאָלקספּינגער און געדענ-
קען אַז קולטור געדייט נ י ט אונטער אַלע קלימאַטן, אָבער אַז

— 29 —

קלימאטן קען מען ענדערן, פונקט ווי ס'איז געענדערט געווארן דער הארבער קלימאט פון קישעניעוו און דער פארעווער קלימאט פון טשערנאָוויץ.

די יידישע קולטור פון גאנצן יידישן פאלק איז איין גרויסע וועלטקולטור און אויב זי וויל ניט זיין באדעקט מיט א נעץ פון צער פלאצטקייטן, מוז הערשן שאַלעם אף איר גאנצער פערופערע. שאַ-לעם, קוידעם-קאַל, מיט דער קולטור פון מעדינאס ייסראַעל. ניטאָ מער קיין שפראַך-קאָנפליקטן, ווייל ביידע שפראַכן פון יידישן פאלק פירן מער ניט קיין אידעאָלאָגישן קאמף צווישן זיך. זיי האָבן איצט זייע-רע געאָגראַפישע גרענעצן און ווילן ניט מאַסיג גוואַל זיין איינע דער צווייטער. עס וואָלט נאָר נויטיק געווען אַז א י ן די גרענעצן פון יעדער איינער פון זיי זאָל די אַנדערע זיין אַן אַנגעלייגטער גאַסט. שאַלעם מיט דער יידישער סאָציאַליסטישער קולטור פון מירערך און שאַלעם מיט דער צעטומלטער קולטור פון יידישן מירעוו, אויב זי וועט אויפהערן צו קוקן אַף צוריק און אויב זי וועט אַרויספאַטערן די פרעמדע צוקווינטן וואָס יאָגן דורך אַלע אירע שפאַלטן.

אַ גרויסן שפאַץ פאַרויס האָט די יידישע קולטור געגעבן בעמע-שעך פון די 40 פּעך-און-שוועבלדיקע יאָרן זינט טשערנאָוויץ. דער ערשטער טשערנאָוויצער עטאָפּ איז געווען אַ קאָנסטיטוציאָנעלער, אַ דעקלאַראַטיווער; דער צווייטער פאַריזער עטאָפּ איז געווען אַ קעמד פּערישער, אַ מיליטאַנטישער און דער דריטער, דער איצטיקער, וואָס האָט נאָך ניט צוליב די שפאַלערס קיין אַלגעמילעכע געאָגראַפישן קלאַל-נאָמען, איז אַ רעקאָנסטרוקטיווער, אַן אָפּבויענדיקער.

מיטן גאַנצן האַרצן גלייבן מיר אַז דער פּערטער עטאָפּ וועט זיין פול מיט פּריידיקער ליכט, מיט אַסאך מעלובישקייט, ווייל מיר זיינען זיכער אַז די מענטשהייט וועט זיך סאָה-קאַל-סאָה אויסרייבן די אויגן און אַראָפּשאַקלען פון אירע וויעס דעם איבערגעבליבענעם קאַשמאַר-שטויב.

ווי גרויס, אָבער, עס זאָל ניט זיין די מאַדריגע צו וועלכער די
יידישע קולטור זאָל ווען ניט איז דערגרייכן, וועט זי שטענדיק גע-
דענקען אין די גרויסע ראַמאַנטישע טעג פון 1908, אין דער ערשטער
סאָווערענער קאָנסטיטוציע אירער, און שטענדיק וועט זי זיך דער-
מאָנען אַז פון אָנהייב איז געווען טשערנאָוויץ.

Se terminó de imprimir en los Talleres
Gráficos Julio Kaufman, Corrientes
1976, Buenos Aires, el día 16 de
Octubre de 1948.

פארלאג „איִקוֹף“

בוֹענאָם-אײִרעם

א. סוצקעווער
ווילנער געטאָ

פרייז 10 פעזעם.

אלעקסאנדער בעק
פאנפילאָוס מענטשן
ייִדיש: מ. וואָלאָנסקי

געבונדן אין לייִונט 10 פעזעם.

געבונדן אין קארטאָן 8 פעזעם,

לוקסוס-אויסגאָבע 12 פעזעם.

שאַלעם-אַלייכעם
דאָס מעסער

פרייז 1 פעזע.

סימכע סנע
בלעטער אפן ווינט

בראָשירט 6 פעזעם, געבונדן אין לייִונט 9 פעזעם.

זישע וויינפער
דער גילדענער האָן

בראָשירט 6 פעזעם, געבונדן אין לייִונט 9 פעזעם.

פאַרטורעמן פון מענדעלע מויכער ספאָרים
פרייז: 0.50 סענט.

שוין דערשינען:

באלעל בליץ

טרוימען אַנגעטאָן אין שטאַל

פון געזעלשאַפטלעכן קאַמיטעט באַם

פארלאַג „איִקוֹף“

פ. קאַץ — געקליבענע שריפטן אין 9 בענד

געבונדן אין לייִונט 75 פעזעם, לוקסוס-אויסגאָבע 120 פעזעם.

EDITORIAL "ICUF"

Valentín Gómez 3245

Buenos Aires